

Axplock ur församlingens historia

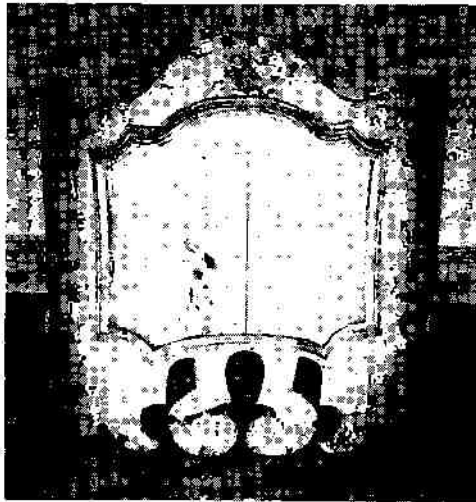
Som slutvinjett på denna skildring kan det vara befogat att med ledning av bl. a. visitationsprotokoll och kyrkoherdarnas ämbetsberättelser ge korta glimtar, som berör församlingens verksamhet. Ett par väsentliga områden, där församlingen och dess prästerskap gjort varaktiga och fruktbara insatser, nämligen på skolans och fattigvårdens områden, har endast sporadiskt berörts. Likaså har de enskilda församlingsmedlemmarnas arbete under svåra betingelser berörts i alltför ringa grad. Det får bli en annan historia. Så till »axplocken»!

På tidigt 1800-tal uppmärksammades det alltmer tilltagande superiet och för att förhindra den uppväxande ungdomens fördärv av starka drycker, förbundo sig sockenmännen vid en sockenstämma år 1831 att icke bjuda sina barn eller uppväxande söner på något slag av alkoholhaltiga drycker utan i stället avråda dem från bruk av dylika. Drängar, som avhöllo sig från sprit, skulle som uppmunt-
ran erhålla en extra belöning på två riksdaler banko årligen. Själva ville sockenmännen söka iaktta måttlighet och nykterhet, samt »med billigt förakt anse var och en, som vid vad tillfälle som helst överlastar sig». En måttlighetsförening skulle bildas och ledas av nyktra och förståndiga män. Detta är enligt vad jag vet det första allvarsamma försöket att bilda en nykterhetsförening i socknen. Det här initiativet från församlingen präst och sockenmännen tycks ha givit vissa goda resultat; så sägs det, att visst förekom dryckenskap men mindre än i andra socknar.

Lönkrögeri påtalas under senare hälften av århundradet, och försök gjordes för att stävja det. Särskilt under järnvägsbyggartiden i början på 1890-talet florerade superiet med andra avarter i sitt följande. Kyrkoherde Edlund framhåller dock i en ämbetskrivelse från år 1895, »att bruket av alkoholhaltiga drycker minskat avsevärt de tre sista åren», vilket berodde på att lönkrögeriet hållits efter. Det är också från denna tid nykterhetsföreningar började startas i många byar, och dess verksamhet för en nyktrare livsföring får icke underskattas.

Religiositeten och gemenskapen med kyrkan var ett dominerande inslag i församlingslivet under 1800-talet. Då det var stora svårigheter att ta sig fram till kyrkan vissa årstider från de avlägsna och väglösa byarna, brukade människorna vid sådana tillfällen samlas till sin egen gudstjänst, vilket föranledde biskop Frans Mikael Franzén att uttrycka sig med följande berömmande ord: »Till fögnad hörde även det vackra bruk, som var gängse härstädes, att då folket i de avlägsna byarna ej hade tillfälle att komma till kyrkan, byalagen samlade sig på något överenskommet ställe, för att tillsammans fira till gudstjänst medelst läsande av någon tjänlig postilla.»

Husförhör var vanliga långt in i vårt århundrade. De hölls vanligen i februari-april i de olika rotarna. Under tidigt 1800-tal pågick de från kl. 10.00–18.00. Därvid förhördes menigheten, både gamla och unga, i kristendomens huvudstycken. Därjämte övades i innanläsning. Innan ordnad skolundervisning kom till stånd här i Björna i början på 1850-talet, så hade husförhören även den viktiga funktionen att befrämja läskunnigheten och skrivkonsten. Det ingick nämligen som en viktig del i prästens och klockarens uppgifter att medverka därtill. Föräldrarna ålåg det också »att vaka sorgfälligt om barnens övning uti innanläsning, samt att om de själva icke äger fallenhet och skicklighet, därom anlita andra». Därför blev kyrkans tjänare våra första lärare. Det förekom exempelvis vid dessa hus-

En s. k. kyrktagningsbänk från 1800-talet.

förhör, att prästen gav sina församlingsbor, både gamla och unga, ordinära läxor, som förhördes vid ett följande husförhör. Därmed blev husförhören även en viktig ingrediens i försöket att ge församlingsborna nödiga insikter i vårt modersmål. Att detta bar god frukt kan man se av de skrivelser en del församlingsbor gjorde, utan att de fått del av skolundervisning i vedertagen mening.

Husandakten var en annan form av kristlig gemenskap, och den var rätt vanlig under 1800-talet och förekom även i vissa byar i början på vårt århundrade, enligt vad det berättats mig av de gamle. Föräldrar och husbönder samlade därvid barn och tjänare till bön och psalmsång morgon och afton.

Lördags- och passionspredikningarna omtalas på 1830-talet, och de uppges ha varit välbesökta. Då kom kyrkstugorna väl till pass.

Kyrktagningen av barnaföderskorna var förr allmän och förrättades alltid i kyrkan i en särskild bänk framför altaret. Denna kyrkliga akt sträckte sig några årtionden in på vårt århundrade men har nu upphört. Under 1800-talet förrättades barndop liksom nu i kyrkan, i prästgården och i hemmen, vigsel likaså. Nattvardsläsning för de unga som en del av den kristna undervisningen har alltid ägt rum i vår församling även om formerna för densamma ändrats i takt med tiden och tidsförhållandena.

Slutligen kan nämnas att den kyrkliga sången alltifrån kyrkoherde Sidners tid omhuldats i församlingen. Duktiga solister och körer har det funnits gott om under årens lopp.